

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 29. juni 2022 av Høyesterett i avdeling med

dommer Hilde Indreberg
dommer Per Erik Bergsjø
dommer Arne Ringnes
dommer Cecilie Østensen Berglund
dommer Kine Steinsvik

HR-2022-1301-A, (sak nr. 22-027759STR-HRET)
Anke over Borgarting lagmannsretts dom 19. januar 2022

A (advokat Marius Oscar Dietrichson)

mot

Påtalemyndigheten (statsadvokat Ingrid Vormeland Salte)

S T E M M E G I V N I N G

(1) Dommer **Bergsjø:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

(2) Saken gjelder utmåling av straff for særlig grov overtredelse av tolloven ved innførsel av store mengder sigaretter, brennevin og øl. Den er behandlet sammen med HR-2022-1303-A og HR-2022-1302-A for å avklare straffenivået for slike overtredelser.

(3) A er født i 1969 og er polsk statsborger. Han ble 2. juli 2021 satt under tiltale for overtredelse av tolloven § 16-1, jf. § 16-2, jf. § 16-7, jf. § 3-1 første ledd jf. andre ledd. Grunnlaget er beskrevet slik:

«Søndag 28. februar 2021 kl. 14:22 på E6 over Svinesund i Halden, innførte han til Norge til sammen 1.964.200 sigaretter, 9.598 liter brennevin og 648 liter øl uten å forelegge varene for tollvesenets kontroll. Innfortolling av en tilsvarende mengde sigaretter, brennevin og øl ville ha medført avgifter på kr 11.369.232.»

(4) Søndre Østfold tingrett avsa 28. september 2021 dom med slik domsslutning:

- «1. A, født 00.00.1969, dømmes for overtredelse av tolloven § 16-1, jf. § 16-2, jf. § 16-7, jf. § 3-1 første ledd, jf. annet ledd til en straff av fengsel i ett – 1 – år og to – 2 – måneder.
Varetekt kommer til fradrag med 222 – tohundreogtjueto – dager, jf. straffeloven § 83.
2. A, født 00.00.1969, dømmes til tap av førerrett for alltid, jf. vegtrafikkloven § 33 nr. 1, jf. tapsforskriften § 2-6 nr. 3, jf. førerkortforskriften § 11-3.
3. A, født 00.00.1969, dømmes til å tåle inndragning av 1 964 200 – enmillionnihundreogsekstifiretusentohundre – sigaretter, 9 598 – nitusenfemhundreogtjue – liter brennevin og 648 – sekshundreogførtiåtte – liter øl, jf. straffeloven § 69 første ledd bokstav b, jf. 75 første ledd.»

(5) Tingretten fant ikke tilstrekkelige holdepunkter for at A hadde utvist forsett, men bygget på at overtredelsen var grovt uaktsom. Ved straffutmålingen tok tingretten utgangspunkt i at straffen for forsettlig overtredelse ville vært fengsel i rundt to år. Under henvisning til at overtredelsen var grovt uaktsom, ble straffen satt til fengsel i ett år og to måneder.

(6) Påtalemyndigheten anket over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet og straffutmålingen. Borgarting lagmannsrett avsa 19. januar 2022 dom med slik domsslutning:

- «1. A, født 00.00.1969, dømmes for overtredelse av tolloven § 16-1, jf. § 16-2, jf. § 3-1 første og annet ledd, jf. § 16-7 til en straff av fengsel i 3 – tre – år og 3 – tre – måneder.
Varetektsfradrag utgjør 335 – trehundreogtrettifem – dager, jf. straffeloven § 83.

2. A, født 00.00.1969, fradømmes retten til å føre motorvogn for alltid, jf. vegtrafikkloven § 33 nr. 1, jf. tapsforskriften § 2-6 nr. 3, jf. førerkortforskriften § 11-3.»
- (7) Dommen ble avsagt under dissens. Flertallet – fagdommerne og tre av meddommerne – la til grunn at A hadde opptrådt forsettlig. De to andre meddommerne mente at overtredelsen var henholdsvis grovt uaktsom og uaktsom. Ved straffutmålingen bygget en samlet lagmannsrett på at A utviste eventuelt forsett, jf. straffeloven § 22 bokstav c. Det var dissens også om straffutmålingen, idet én av meddommerne mente at straffen burde settes til fengsel i tre år.
- (8) A har anket til Høyesterett over saksbehandlingen, subsidiært straffutmålingen. Ved Høyesteretts ankeutvalgs beslutning 6. april 2022 ble anken over straffutmålingen tillatt fremmet. Det ble samtidig besluttet at saken skulle behandles i sammenheng med HR-2022-1303-A. Ankeutvalget besluttet 24. mai 2022 at også HR-2022-1302-A skulle behandles sammen med de to andre sakene.

Mitt syn på saken

Nærmere om problemstillingen og saksforholdet

- (9) Saken gjelder som nevnt utmåling av straff for særlig grov overtredelse av tolloven. A er dømt for å ha innført 1 964 200 sigaretter, 9 598 liter brennevin og 648 liter øl uten å forelegge varene for tollvesenets kontroll. Det unndratte avgiftsbeløpet er beregnet til i underkant av 11,4 millioner kroner. Spørsmålet er hva som er et riktig straffenivå for en slik overtredelse.
- (10) Lagmannsretten har sammenfattet saksforholdet slik:
- «Det er uomstridt at A 28. februar 2021 førte en trekkvogn med henger over riksgrensen og inn i Norge. Ved ankomst til Norge kjørte han på rød sone. Klokken 14.15 stoppet han og parkerte på trailerplassen ved Svinesund tollsted. Han forlot kjøretøyet og gikk mot tollbygget. Han foretok ingen tollbehandling. Klokken 14.20 begynte han å kjøre videre, men ble stanset for kontroll av førstetollinspektør B. Ved kontrollen ble det avdekket at lasten i hengeren bestod av 1 964 200 sigaretter, 9 596 liter brennevin og 648 liter øl. A ble pågrepet og har deretter sittet varetektsfengslet.»
- (11) Av flertallets drøftelse av As subjektive skyld fremgår det videre at smuglervarene var pakket på 33 store paller i en henger. Alle pallene var pakket inn i hvit plast, slik at det ikke var mulig å se varene. Pallene var merket med informasjon om at de inneholdt panel og listverk. Lasten var forseglet, og det var laget falske fraktdokumenter.

Rettslige utgangspunkter

- (12) Etter tolloven § 16-1 første ledd er både uaktsomme og forsettlige overtredelser av §§ 16-2 til 16-7 straffbare. Paragraf 16-2 om ulovlig vareførsel lyder:
- «(1) Med bøter eller fengsel inntil 6 måneder eller begge deler straffes den som i strid med bestemmelser gitt i eller med hjemmel i denne lov, innfører eller

utfører en vare utenom tollmyndighetenes kontroll, eller som disponerer over en vare i strid med noen bestemmelse gitt i eller med hjemmel i denne lov.

- (2) Som ulovlig innførsel eller utførsel regnes også det forhold å ikke oppgi til tollmyndighetene en vare som finnes i transportmiddel, når man er pliktig til det. Det samme gjelder når en vare for å unndras riktig tollbehandling, er gitt et villedende utseende eller er gjemt inne i eller blant andre varer.
- (3) På samme måte som i første ledd straffes fører av transportmiddel som ikke på forsvarlig måte søker å hindre at en vare ulovlig føres ut fra, eller inn i, transportmiddelet.»
- (13) Denne saken gjelder en særlig grov overtredelse av tolloven, jf. § 16-7. Bestemmelsen har denne ordlyden:
- «(1) Straffen for særlig grov overtredelse av §§ 16-2 til 16-6 er bøter eller fengsel inntil 2 år, men fengsel inntil 6 år ved forsettlig eller grovt uaktsom overtredelse.
- (2) Ved avgjørelsen av om overtredelsen skal regnes som særlig grov, legges vekt på om overtredelsen har stort omfang, om inn- og utførsel av varen er forbudt eller underlagt særlige vilkår, om de varer overtredelsen gjelder var bestemt til å omsettes av lovovertrederen, om denne tidligere er dømt for overtredelse av tollovgivningen eller om det foreligger andre omstendigheter av særlig skjerpene art.»
- (14) Paragraf 16-7 videreførte tolloven 1966 § 66, se Ot.prp. nr. 58 (2006–2007) side 107. Strafferammen i § 66 ble hevet fra to til seks års fengsel ved en lovendring i 2003. I Ot.prp. nr. 38 (2002–2003) side 1 fremgår det at straffskjerpelsen i første rekke tok sikte på «å bringe strafferammen for grov tollovertredelse opp på høyde med det som gjelder for annen grov økonomisk kriminalitet». Departementet la til grunn at dette var «særlig aktuelt for smugling av alkohol, sigaretter og kjøtt i store kvanta».
- (15) På side 3 i proposisjonen redegjør departementet for bakgrunnen for forslaget. Man så særlig behov for en straffskjerpelse for ulovlig innførsel som ikke var regulert i spesialbestemmelser, som for eksempel alkoholloven og straffelovens regler om narkotikalovbrudd og bedrageri. Men behovet for strengere straff hadde etter departementets syn også aktualisert seg «i forhold til internasjonal spritsmugling». Det påpekes at den lave strafferammen på fengsel i to år ga et signal om alvor og straffverdigheten av overtredelsen som gjorde det vanskelig å få i stand et effektivt internasjonalt samarbeid gjennom rettsanmodninger til utlandet. Videre så departementet det som uheldig at Norge hadde en lavere strafferamme enn andre land, fordi dette kunne gjøre Norge til «et attraktivt land for smugling».
- (16) Departementet viser på side 2 i proposisjonen også til at både alkoholloven, merverdiavgiftsloven, ligningsloven og straffeloven 1902 § 271 om bedrageri hadde en strafferamme på fengsel inntil seks år. Deretter siteres følgende uttalelse fra Innst. O. nr. 25 (1990–1991) om hevingen av strafferammen i alkoholloven:
- «Det vises til at det har vært en rekke store saker om smugling av sprit og produksjon av hjemmebrent. Det dreier seg om velorganisert kriminalitet med betydelig profit. Den ulovlige innsmugling og omsetning av alkohol står ofte i forbindelse med annen alvorlig kriminell virksomhet.»

- (17) Lovforslaget i Ot.prp. nr. 38 (2002–2003) ble fulgt opp av stortingskomiteen, se Innst. O. nr. 69 (2002–2003). Jeg konstaterer at lovgiver ønsket en straffskjerpelse for mer effektivt å kunne bekjempe smugling, særlig av sigaretter, alkohol og kjøtt. Dette ble ansett som viktig for å motvirke betydelige avgiftsunndragelser, for å unngå at Norge ble et attraktivt land for smugling og for å motarbeide annen alvorlig kriminalitet.
- (18) Jeg nevner at en ny lov om inn- og utførsel av varer (vareførselsloven) ble vedtatt 11. mars i år. Loven har ikke trådt i kraft. Straffebestemmelsene er inntatt i kapittel 12 og er betydelig omarbeidet sammenlignet med tolloven kapittel 16, først og fremst når det gjelder oppbyggingen, se Prop. 237 L (2020–2021) side 100. Paragraf 12-9 viderefører imidlertid strafferammen på fengsel inntil seks år for grov overtredelse. Jeg kommer tilbake til bestemmelsen i redegjørelsen for straffutmålingsmomentene, som jeg nå går over til.

Nærmere om straffutmålingsmomenter og -hensyn

- (19) Av de forarbeidsuttalelsene jeg har vist til, følger at *allmennpreventive hensyn* veier tungt på dette området. Oppdagelsesrisikoen er begrenset fordi systemet er tillitsbasert, samtidig som fortjenestemulighetene er store på grunn av det høye avgiftsnivået for alkohol og tobakk i Norge. Smuglingen utgjør et betydelig samfunnsproblem som bør søkes motvirket gjennom strenge straffer.
- (20) Jeg viser her også til dommen inntatt i Rt-2003-1181, som gjaldt straffutmåling hovedsakelig for ulovlig innførsel av omtrent én million sigaretter. I avsnitt 12 fremhever førstvoterende at det «av allmennpreventive grunner [er] nødvendig å reagere strengt overfor grove overtredelser av tollovgivningen».
- (21) Når det så gjelder *straffutmålingsmomentene*, nevner jeg først at tolloven § 16-7 andre ledd legger føringer for hva det skal legges vekt på ved vurderingen av om en overtredelse er særlig grov. Det er naturlig å bygge på de nevnte momentene også ved vurderingen av straffenivået innenfor kategorien grove overtredelser. Dermed må det blant annet legges vekt på omfanget av overtredelsen, om inn- og utførsel av varen er forbudt eller underlagt særlige vilkår og om varene skulle omsettes av overtrederen.
- (22) Som nevnt har også § 12-9 i den nylig vedtatte vareførselsloven en strafferamme på fengsel inntil seks år for grov overtredelse. Ved avgjørelsen av om overtredelsen er grov, skal det særlig legges vekt på om overtredelsen
- «a. har stort omfang
 - b. kunne ha ledet til unndragelse av et betydelig beløp i skatter eller avgifter
 - c. er utført på en måte som i særlig grad har gjort den vanskelig å oppdage
 - d. gjelder varer som er underlagt særlige vilkår for inn- og utførsel
 - e. er begått ved flere anledninger eller over lengre tid
 - f. er begått av flere i fellesskap eller har et planmessig eller organisert preg
 - g. er utført ved å misbruke stilling eller tillitsforhold
 - h. er utført under utøvelse av næring eller gjelder en vare som var bestemt til omsetning.»

- (23) I de spesielle merknadene til § 12-9 i Prop. 237 L (2020–2021) side 106 heter det at bestemmelsen «viderefører» tolloven § 16-7 «med enkelte endringer». Det er på den

bakgrunn naturlig å se det slik at oppregningen av momenter i hvert fall i det vesentlige er en kodifisering av gjeldende rett. Selv om vår sak gjelder overtredelse av tolloven, mener jeg derfor at momentene bør trekkes inn i vurderingen.

- (24) Lagmannsretten har i sin dom fremhevet at smugling «undergraver viktige helsepolitiske hensyn, som er sterkt beskyttet gjennom lovgivningen». Dette er jeg enig i. Skadevirkningene av alkohol og tobakk er vel kjent. Smugling av så store kvanta som i denne saken, gir en betydelig spredningsfare. Ikke minst er det en risiko for at mindreårige får lettere tilgang til alkohol og sigaretter gjennom denne ulovlige virksomheten.
- (25) Jeg oppsummerer denne gjennomgåelsen slik: Allmennpreventive hensyn veier tungt på dette området. Det har blant annet sammenheng med en lav oppdagelsesrisiko og at smuglervirksomheten er sterkt samfunnsskadelig, også ut fra hensynet til folkehelsen. Dessuten kan den bygge opp under annen kriminell virksomhet og virke konkurransevridende. Ved straffutmålingen har overtredelsens omfang og størrelsen på avgiftsunndragelsen stor betydning. For øvrig må det legges vekt på om overtredelsen har et organisert eller planmessig preg, og om den er utført på en måte som gjør den vanskelig å avdekke. Også spredningsfaren må tas i betraktning. I tillegg kommer mer alminnelige straffutmålingsprinsipper inn, slik at blant annet domfeltes rolle i overtredelsen får betydning.

Generelt om straffenivået

- (26) De få avgjørelsene som foreligger fra Høyesterett om tollovertredelser og lignende lovbrudd, gir liten veiledning om straffenivået. Jeg nevner likevel at straffen ble satt til fengsel i ett år i den nevnte avgjørelsen inntatt i Rt-2003-1181. Det unndratte avgiftsbeløpet var i overkant av 2,2 millioner kroner. Fordi det straffbare forholdet ble begått før strafferammen ble hevet til fengsel inntil seks år i 2003, har dommen mindre vekt. Det samme gjelder avgjørelsen i Rt-1995-250 om ulovlig omsetning innenlands av sigaretter ment for utførsel. Og dommen inntatt i Rt-2007-1503 gjaldt et unndratt avgiftsbeløp på bare 145 000 kroner, slik at heller ikke den kan si noe om nivået for de langt grovere overtredelsene.
- (27) Forarbeidenes kobling til straff for unndragelse av skatt og merverdiavgift gjør at det har interesse å se på straffenivået også for slike overtredelser. Dommen i Rt-2011-1509 gjaldt straffutmåling for grovt skattesvik. Det var unndratt skatt med i underkant av 5,1 millioner kroner, se avsnitt 4. Under henvisning til Rt-1998-442 tok Høyesterett utgangspunkt i en straff på fengsel i to år og åtte måneder, jf. avsnitt 21 og 22.
- (28) Jeg finner også grunn til å nevne HR-2018-875-A, som ifølge avsnitt 55 gjaldt unndragelse av skatt og merverdiavgift med til sammen rundt 18 millioner kroner. Høyesterett sa seg enig med lagmannsretten i at utgangspunktet ved straffutmålingen burde være fengsel i opp mot fem år, se avsnitt 56. Fordi domfelte hadde utvist et fast forbrytersk forsett over en periode på om lag ti år, er ikke resultatet uten videre overførbart til saker hvor det er tale om enkeltstående overtredelser.
- (29) Også mer generelt må avgjørelser om unndragelse av skatt og merverdiavgift brukes med en viss forsiktighet ved straffutmålingen for tollovertredelser. Dette har sammenheng med at hensynet til folkehelsen som nevnt kommer relativt tungt inn ved smugling av alkohol, tobakk og kjøtt, i motsetning til ved unndragelse av skatt og merverdiavgift. Isolert sett kan

dette tilsi en noe strengere straff for avgiftsunndragelser ved slike brudd på tolloven enn ved unndragelser av skatt og merverdiavgift på tilsvarende nivå. I samme retning trekker at avgiftsunndragelsen i tollsakene knytter seg til ulovlig innførsel, jf. alkoholloven § 2-1 og tobakkskadeloven § 8.

- (30) Partene har for øvrig vist til en omfattende lagmannsrettspraksis. Jeg ser ikke grunn til å gå inn på de enkelte dommene. Generelt trekker de frem mange av de straffutmålingsmomentene som jeg har fremhevet. Gjennomgående er det gitt ubetinget fengselsstraff på rundt ett år ved unndragelser på i overkant av én million kroner. Ved beløp opp mot rundt tre millioner kroner er straffen økt noenlunde proporsjonalt, mens det ved unndragelse av høyere beløp er gitt en betydelig «kvantumsrabatt».

Straffutmålingen i saken her

- (31) Lagmannsretten har som nevnt satt straffen til fengsel i tre år og tre måneder. Forsvareren har for Høyesterett tatt til orde for en noe lavere straff og har lagt ned påstand om at straffen nedsettes. Påtalemyndigheten la for lagmannsretten ned påstand om fengsel i tre år og fem måneder. For Høyesterett er påstanden at varetektsfradraget endres, mens anken for øvrig forkastes.
- (32) I lys av det jeg allerede har sagt, tar jeg utgangspunkt i at det skal utmåles straff for en sterkt samfunnsskadelig virksomhet. Staten risikerer å tape store avgiftsbeløp ved denne formen for smugling, samtidig som folkehelsehensyn undergraves. Alvoret i overtredelsen markeres av den relativt høye strafferammen i tolloven § 16-7. Av allmennpreventive grunner er det nødvendig med en streng straff.
- (33) Jeg legger først og fremst vekt på det store omfanget av beslaget og det betydelige avgiftsbeløpet som er unndratt. Til illustrasjon nevner jeg at beslaget på oppunder to millioner sigaretter utgjør rundt 27 prosent av det samlede beslaget i 2021, mens brennevinsbeslaget utgjør i overkant av 15 prosent av totalbeslaget. Selv om tallene blant annet på grunn av covid-19-pandemien må leses med forsiktighet, gir dette et bilde av alvoret. Spredningsfaren er stor ved smugling av slike mengder. Det unndratte avgiftsbeløpet på nesten 11,4 millioner kroner er også svært høyt. I tråd med etablert praksis både for tollovertredelser og overtredelser av skatte- og avgiftslovgivningen, må dette få vesentlig betydning ved utmålingen.
- (34) Smuglingen var profesjonelt utført. Pakkingen, forseglingen og de falske dokumentene gjorde forholdet relativt vanskelig å oppdage. Ved smugling av slike kvanta må det nødvendigvis finnes et godt organisert apparat både på avsendersiden og mottakersiden.
- (35) As rolle kan ikke karakteriseres som sentral, i og med at han ikke har deltatt i planlegging og organisering. Men han har vært kurér og i så måte en helt nødvendig aktør.
- (36) Jeg ser det slik at vi befinner oss i kjerneområdet for straffskjerpelsen i 2003. Riktignok er det ikke vanskelig å se for seg overtredelser med enda større mengder, høyere grad av planlegging og organisering og en overtreder med en mer sentral rolle. Det kan hevdes at straffen ikke må settes så høyt at strafferammen på fengsel inntil seks år ikke gir rom for vesentlig strengere straff for disse overtredelsene. Etter mitt syn har argumentet noe begrenset vekt: En større grad av organisering vil kunne bringe forholdet inn under straffeloven § 79 bokstav c om organiserte kriminelle grupper, slik at strafferammen heves.

Videre kan tolloven § 16-7 etter omstendighetene anvendes i konkurrans med overtredelser av alkoholloven og straffeloven § 372 om grovt bedrageri, se Ot.prp. nr. 38 (2002–2003) side 2 og straffeloven § 79 bokstav a.

- (37) Det foreligger ingen spesielle skjerpene eller formildende omstendigheter.
- (38) Alt i alt er jeg kommet til at en straff på fengsel i tre år og fem måneder ville vært passende. I og med at en mulig skjerpning av straffen ikke er varslet, vil jeg imidlertid ikke gå inn for en strengere straff enn den som ble fastsatt i lagmannsrettens dom. Tapet av førerretten har ikke vært tema for Høyesterett. Anken blir å forkaste, likevel slik at fradraget for frihetsberøvelse justeres.

Konklusjon

- (39) Fradraget for frihetsberøvelse endres til 496 dager, jf. straffeloven § 83. For øvrig forkastes anken.
- (40) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. I lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 1, gjøres den endring at fradraget for frihetsberøvelse settes til 496 – firehundreogtittiseks – dager.
2. For øvrig forkastes anken.

- (41) Dommer **Ringnes:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (42) Dommer **Steinsvik:** Likeså.
- (43) Dommer **Østensen Berglund:** Likeså.
- (44) Dommer **Indreberg:** Likeså.
- (45) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. I lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 1, gjøres den endring at fradraget for frihetsberøvelse settes til 496 – firehundreogtittiseks – dager.
2. For øvrig forkastes anken.